

NYELVTANULÁSI MOTIVÁCIÓ AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁSOK KÖRÉBEN: KIHÍVÁSOK AZ EURÓPAI UNIÓHOZ VALÓ CSATLAKOZÁS ELŐTT ÉS UTÁN (T47111)

A kutatási program keretében a következő empirikus adatfelvételeket bonyolítottuk le (mindegyik adatfelvételt megelőzték próbakérdések, amelyeket a táblázat nem tartalmazza):

1. táblázat: Az empirikus adatfelvételek összefoglalása

Időpont	Adatfelvétel	Minta	Minta-nagyság	Adatgyűjtő eszköz	Cél
2004. tavasz	Országos	8. osztályosok	4798 fő	Sztenderdizált kérdőív	Motivációs tényezők azonosítása
2005. tavasz	Országos	8. osztályosok	40 fő	Interjú	Interkulturális kontaktus feltérképezése
2005. tavasz	Országos	8. osztályosok	1777 fő	Sztenderdizált kérdőív	Interkulturális kontaktus hatása
2006. tavasz	Budapest	Középiskolások Egyetemisták Felnőtt nyelvtanulók	623 fő	Sztenderdizált kérdőív	Nyelvi én-ek azonosítása

A kutatásunk eredményeit három téma szerint csoportosítva foglaljuk össze: ezek a témák a következők: nyelvi globalizáció, a motiváció és az idegen nyelvi én-kép, valamint az inter-kulturális kontaktus hatása a nyelvtanulásra.

Nyelvi globalizáció:

Adataink alapján meghatároztuk a legfontosabb motivációs és attitűdbeli tényezőket, amelyek a következők voltak: *Integrativitás* (az adott nyelvhez, beszélőihez és kultúrához való vonzódást írja le), *Instrumentalitás* (milyen jövőbeli előnyeik

származhatnak a nyelvet jól beszélőknek a mindennapi életben), *Anyanyelvi beszélőkkel kapcsolatos attitűdök*, *Kulturális érdeklődés*, *Az anyanyelvi közösség vitalitása*. Két, nyelvektől független tényező hatását is vizsgáltuk, ezek a *Miliő* és a *Nyelvi önbizalom* voltak. A motivált tanulási viselkedést szintén két változóval mértük fel, a *Nyelvválasztás* és a *Nyelvtanulásra fordítandó energia* változásait vizsgáltuk.

Az egyes dimenziókban a nyelvenként kapott eredmények összehasonlításából kiderül, hogy a diákok szemében a nyelveknek nagyon világos sorrendjük van: az angol nyelv a legnépszerűbb és az orosz a legkevésbé az. A német nyelv őrzi második helyét, azonban a többi idegen nyelv népszerűsége erős csökkenést mutatnak. A németet a francia és olasz nyelvek követik. Ami a változásokat illeti, az angol nyelvet leszámítva a diákok nyelvtanulási kedve egyértelműen csökkent, amely csökkenés megjelenik a legtöbb nyelv esetében az *Integrativitás*, az *Anyanyelvi beszélőkkel kapcsolatos attitűdök* és a *Kulturális érdeklődés* esetében is.

A *Nyelvválasztást* és a *Nyelvtanulásra fordítandó energiát* befolyásoló változók vizsgálatakor megállapítottuk, hogy az *Integrativitás* elnevezésű tényezőknek van a legnagyobb szerepe a motivált tanulási viselkedés formálásában.

Legfontosabb eredményeink tehát illusztrálják, hogy a világszerte dokumentált angol nyelvi térhódítás, azaz az angol nyelvi globalizáció folyamata Magyarországon is jelentős: az angol nyelv mindinkább háttérbe szorít regionálisan fontos idegen nyelveket. Az általunk vizsgált öt nyelv esetében rendre bebizonyosodott, hogy bár sok diák tanul németül az általános iskolában, és a legtöbb diák mégis angolul szeretne tanulni a középiskolai tanulmányai során (2. táblázat).

2. táblázat: A nyelvválasztás 1993 és 2004 között, ANOVA

	Eredmények ^a			Átlag		F	Csoportok közti összehasonlítás ^b	
	1993	1999	2004	1993	1999			2004
<i>Angol</i>	11 352	11 306	11 437	2,38	2,37	2,40	1,025	--
<i>Német</i>	8 466	8 012	7 426	1,78	1,68	1,56	48,962***	1 > 2 > 3
<i>Francia</i>	3 921	4 056	3 975	0,82	0,85	0,83	1,092	--
<i>Olasz</i>	2 485	2 613	3 104	0,52	0,55	0,65	30,633***	1 ns 2 < 3
<i>Orosz</i>	684	451	605	0,14	0,10	0,13	12,836***	1 > 2 < 3
<i>Spanyol</i>	369	608	858					

*** = $p < 0,001$.

A motiváció és az idegen nyelvi én-kép

Eredményeink alapján (strukturális modellezés, klaszter elemzés, illetve kvalitatív vizsgálatok) új nyelvtanulási motivációs modellt állítottunk fel, amely szerint a nyelvtanulási motiváció alakulása három elemre vezethető vissza: a diákok ideális idegen nyelvi én-jére, a diákok szükséges nyelvi én-jére és a nyelvtanulási élményekre. Első elemzéseink alapján megállapítottuk, hogy a diákok idegen nyelvi motivációjuk alapján 4 csoportba lehet sorolni: a leginkább és legkevésbé motivált diákok között helyezkednek el az alacsony illetve a magas integrativitású diákok csoportjai. Az alacsony integratív motivációjú csoportba azok a diákok kerültek, akik alacsonyabb értékeket értek el az integrativitás és instrumentális skáláján, mint, azt, a többi skálán (közvetlen kapcsolat, vitalitás, kulturális érdeklődés) elért eredményeik alapján vártuk volna, ennek megfelelően a magas integratív motivációjú csoportba pedig azok vannak, akik magasabb értékeket értek el az integrativitás és instrumentális skálán, de ez nem tükröződik a többi skálán elért eredményeiken. A disszonáns motivációjú csoportok közti különbség magyarázatát az ideális én pszichológiájában keressük, mert úgy gondoljuk, hogy az integrativitás és instrumentális látens dimenziók valójában az előrevetített ideális én

reprezentációi, és ha ezek a reprezentációk nem képződnek le a nyelvvel/beszélőivel való minőségi, illetve mennyiségi kapcsolatban, illetve, ha ez a kapcsolat nem mutatkozik meg az ideális én-ben, csökken a diákok motivációja, és így kevésbé lesznek sikeresek a nyelvtanulásban. További vizsgálataink megerősítették az Ideális nyelvi én szerepének fontosságát: az, hogy a nyelvtanulók mennyire tudják magukat elképzelni, mint kompetens idegen nyelv használók a jövőbeli életük során erősen meghatározza, hogy mennyi energiát hajlandóak a nyelvtanulásra fordítani.

3. táblázat: Regresszió elemzés eredményei, a motivált tanulási viselkedés, mint függő változóra, a középiskolások körében

Változók	Modell		
	B	SE (B)	β
Nyelvi attitűdők	.36	.04	.48** *
Ideális nyelvi én	.29	.06	.27** *
Kulturális érdeklődés	.15	.05	.15**
Milió	.17	.07	.13*
R^2		.56	
F for change in R^2			6.22*

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Az interkulturális kontaktus

Ami a diákok attitűdjeit illeti, változatos véleményük van az idegen nyelvi beszélőkkel és kultúrájukkal kapcsolatban. A diákok kifejezték gondolataikat a lakókörnyezetről, ruházkodásról, egészséges életmódról és a környezetvédelemről is, továbbá számos nemzeti jellemzőt tudtak felsorolni. Attitűdjeik ugyan gyakran sematikusak, de a korábbi vizsgálatokkal összhangban a résztvevők többnyire pozitívan vélekednek az angolokról, amerikaiakról, németekről és osztrákokról. Életmód

tekintetében a tanulóknak az angolok tetszettek a legjobban és az amerikaiak legkevésbé, míg a nemzeti tulajdonságok terén a németeket találták a legszimpatikusabbnak.

Vizsgálatunk eredményei szerint, ami a diákok kontaktus élményeit illeti tipikus esetben a diákok által megtapasztalt kontaktus direkt kontaktus, amely során a résztvevők anyanyelvi beszélőkkel találkoznak hazánkban. Nem meglepő, hogy sokkal kevesebb diáknak volt lehetősége arra, hogy a célnyelvi országban gyakorolja a nyelvet. Az adataink alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az angolul tanulóknak több lehetőségük van arra, hogy a hazánkba látogató külföldi (nem anyanyelvi) turistákkal beszéljenek. A kontaktus szituációk megteremtésében a család és az iskola játssza a legfontosabb szerepet, kevésbé tűnik jelentős tényezőnek, hogy a diákok milyen településen és mely országrészben élnek. A nyelvtanulási orientáció és motivált tanulási viselkedés összehasonlításakor azt találtuk, hogy az utazással és a külföldön éléssel kapcsolatos orientációkat gyakrabban említették a sok kontaktussal rendelkező diákok. Továbbá, ezek a diákok nagyobb arányban tekintettek úgy magukra, mint nyelvi önbizalommal rendelkező nyelvtanulókra és a nyelvtanulással kapcsolatos sikerélményről is gyakrabban számoltak be. Kutatásaink eredményei azt mutatják, hogy azok a nyelvtanulók, akiknek gyakori kontaktus élményben van részük, több erőfeszítést is hajlandóak tenni a nyelv elsajátításának érdekében, mint azok a diákok, akik csak ritkán kerülnek kapcsolatba külföldiekkel.

A sok kontaktus élménnyel rendelkező diákok esetére kidolgoztuk egy kontaktus modellt, amelyet a 4. ábra tartalmaz. Modellünk szerint a motivált tanulási viselkedésre közvetlen hatással van a diákok integratív motivációs szintje, amelyen viszont befolyásol nemcsak a hagyományosan vizsgált instrumentális dimenzió, hanem két kontaktusváltozó

is, az idegen nyelvű média használata, azaz, hogy a diákok milyen gyakran néznek angol/német nyelvű televízió csatornákat, filmeket, olvasnak angol vagy német nyelvű sajtótermékeket, illetve, hogy milyen fontosságot tulajdonítanak a kontaktus élményeinek. A közvetett és közvetlen kontaktus élmények pedig indirekt módon fejtik ki hatásukat a média használatán és a kontaktus fontosságán keresztül. A folyamatot támogatja a milió és az önbizalom

3. táblázat: A kontaktus modell (AMOS, sztenderdizált eredmények)

